



HRVATSKI PRVOTISAK MISAL PO ZAKONU RIMSKOGA DVORA SVEČANO JE PRIMLJEN U STALNI
 IZLOŽBENI POSTAV NOVE ALEKSANDRIJSKE KNJIŽNICE 4. SVIBNJA

Glagoljaši u slatkoj i lipoj zemlji Ejupat

Dolazak Prvotiska u Egipat
 glasna je potvrda vrijednosti
 glagoljaške baštine

Piše Ana Šimić

V eć jedanaest stoljeća glagoljaši obo-
 gaćuju Hrvate lijepim vijestima. Za-
 služni su i za jednu nedavnu, dobru
 vijest s Bliskoga istoka, štoviše, iz Egipta, ze-
 mlje koja je uz Mezopotamiju ispunjala naj-
 ranije stranice svjetske pisane kulture. Prva
 hrvatska tiskana knjiga, glagoljski *Misal po
 zakonu rimskoga dvora* (22. veljače 1483), sve-
 čano je primljena u stalni izložbeni postav
 nove Aleksandrijske knjižnice.

Riječ je o knjižnici u najslavnijoj od Alek-
 sandrija koje je osnovao Aleksandar Veliki,
 onoj smještenoj nedaleko od ušća Nila u Sre-
 dozemno more. Ondje je Aleksandrov gene-
 ral Ptolemej u 3. stoljeću pr. Krista utemeljio
 Aleksandrijsku knjižnicu, glasovitu čuvari-
 cu znanja, iskustva i sjećanja staroga vijeka.
 Ptolemejevići su željeli na jednom mjestu
 okupiti svjetsku knjižnu produkciju. To im je
 uvelike i uspjelo jer je fond te knjižnice, pre-
 ma nekim zapisima, obuhvaćao više od pola
 milijuna jedinica. Nažalost, iznimno znanje
 pohranjeno u Aleksandriji najvećim je di-
 jelom uništeno nizom požara prije početka
 srednjega vijeka.

Na početku trećega tisućljeća (2002) otvo-
 rena je Bibliotheca Alexandrina, tj. nova
 Aleksandrijska knjižnica. Za razliku od sta-
 re Aleksandrijske knjižnice, koju su osnova-
 li govornici grčkoga jezika, osnivačima nove
 Aleksandrijske knjižnice materinski je jezik
 arapski. Cilj im je da nova knjižnica bude do-
 stojna nasljednica one stare, Ptolemejeve.

U tom su duhu prihvatili inicijativu Ureda
 predsjednika Republike Hrvatske Zorana Mi-
 lanovića da u stalni izložbeni postav prime
 jednu hrvatsku knjigu. Prvu, pa glagoljsku,
 prema prijedlogu savjetnika predsjednika
 Nevena Pelicarića. U istom su duhu poslušali



Svečanom dolasku hrvatskoga Prvotiska u Egipat uz Ahmeda Abdullaha Zayed Hegaba, direktora Bibliotheca Alexandrina, nazočili su diplomatski savjetnik Daniel Rafaelić (Veleposlanstvo RH u Egiptu), Iskra Karniš Vidović (Hrvatski restauratorski zavod), Orsat Miljenić i Neven Pelicarić (Ured Predsjednika RH), Vida Vukoja (Staroslavenski institut) i Martina Bagatin (Hrvatski državni arhiv)

ono što im je o toj liturgijskoj knjizi, iz koje i
 danas na misi čitaju samo zaređeni muškar-
 ci, posvjedočila jedna žena laikinja. Bila je to
 znanstvenica iz Staroslavenskoga instituta
 Vida Vukoja, glavna urednica trosveščanoga
 izdanja hrvatskoga Prvotiska (2023), čiji se
 primjerak sada nalazi i u Aleksandriji.

Prvo izdanje *Misala po zakonu rimskoga
 dvora*, ono iz 1483. godine, jedan je od prije-
 lomnih trenutaka hrvatske povijesti. S njim
 su nas, i to u razdoblju inkunabula, glagoljaši
 uveli u Gutenbergovu galaksiju, tj. civilizaci-
 ju tiska. Pojava tiska na kraju srednjega vije-
 ka u većoj je mjeri revolucionirala i demokra-
 tizirala širenje informacija i znanja nego što
 je to u naše vrijeme napravila digitalna evo-
 lucija.

Vrijedan spoj Gutenbergova i našega doba
 nalazi se u faksimilu Prvotiska iz 2023. Mje-
 sta za inicijale, koja su anonimni priređivači
 Prvotiska svojevremeno ostavili praznima da
 smanje cijenu knjige te da ih po želji obliku-
 ju kupci, ispunio je grafičar i vrstan poznavatelj
 tipografije glagoljskoga tiska Frane Paro. On je
 nacrtao inicijale, koji su onda računalno
 pridruženi fotografijama Prvotiska. Time
 je konačno dovršena ta za glagoljaše sveta
 knjiga.

Prvotisak je sadržajem bogoslužna knjiga,
 točnije, rimokatolički misal. No izdan je na
 hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku te na
 hrvatskoj ili uglatoj glagoljici. Sjetimo li se da

je u Rimskoj crkvi službeni jezik sve do 1960-
 ih godina bio latinski (ispisan latinicom, da-
 kako) te da je u zapadnoj Europi sve do 19.
 stoljeća latinski bio *lingua franca*, jasno je ko-
 liko su glagoljaši bili ispred svoga vremena
 kad su otisnuli liturgijsku knjigu na nelatin-
 skom jeziku i pismu.

Bio je to odraz vjere u ono što su preko sla-
 venskih apostola sv. Ćirila i Metoda naučili
 od apostola narodā, sv. Pavla, a to je, piše i u
 Prvotisku, sljedeće: *I vsaki jazik ispovest jako
 Gospodu Isuhrst v slavě jest Boga Otca*. Dakle,
 ne samo hebrejski, grčki ili latinski, koji su
 toga smatrani vrijednima, nego *vsaki jazik*.
 Donoseći kulturu Riječi i riječi svojim nepi-
 smenim sunarodnjacima, glagoljaši su živjeli
 istinu da su svi jezici na svijetu, a tako i nji-
 hovi govornici, jednako vrijedni.

Dolaskom Prvotiska u Egipat postavlja se
 pitanje što su glagoljaši mogli znati o toj ze-
 mlji. Dva biblijska podatka, koja sadrži i Pr-
 votisak, bila su temelj njihove predodžbe o
 Egiptu. Prvi je robovanje Židova u Egiptu i
 čudesan izlazak iz toga ropstva. Drugi, za gla-
 goljaše ključniji, bio je onaj da Isus, koji „sve
 čini novo“, kao dojenče boravi upravo u Egi-
 ptu jer mu je tadašnja židovska vlast radila o
 glavi.

Glagoljaši su poznavali i predaju o počeci-
 ma kršćanstva u Egiptu, tj. da je biskupiju u
 Aleksandriji osnovao sv. Marko evangelist.
 Prevodili su hagiografije o egipatskim aske-

tima Pavlu Pustinjaku, Antunu Pustinjaku
 i Mariji Egipćanki te o (m)učenoj Katarini
 Aleksandrijskoj. Nisu im promaknuli ni tek-
 stovi dvojice teologa iz Aleksandrije, Origena
 i sv. Atanazija. Vrijedi podsjetiti da se ta staro-
 vjekovna egipatska kršćanska zajednica odr-
 žala do danas. Riječ je o Koptima, koji čine
 otprilike desetinu stanovništva modernoga,
 većinom muslimanskoga Egipta.

Na glagoljašku predodžbu o Egiptu utjecao
 je i najpopularniji roman europskoga sred-
 njeg vijeka, *Aleksandrida*. Među Hrvate su je,
 po svemu sudeći, donijeli upravo glagoljaši.
 U toj fikciji o najvećem osvajaču staroga vi-
 jeka Egipat ima važnu ulogu. Radnju pokre-
 će perzijska prijetnja Egipćanima, dok je za
 Aleksandra izmaštano da mu je biološki otac
 egipatski car, a ne Filip Makedonski. U dijelu
 koji pripovijeda o Aleksandrovoj podjeli car-
 stva stoji vrijedan podatak: *Ptolomeju [poda]
 slatku i lipu zemlju Ejupat*.

Misao pak koju su glagoljaši s posebnim
 odobravanjem mogli čitati ona je Aleksan-
 drova: *Vistinu ništor ni na zemlji počtenije od
 knjižnoga razuma; vridniji je človik knjižan od
 mnogo bisera i kaminja mnogocinoga*. Ta je mi-
 sao sigurno bila ugrađena u vrijednosne te-
 melje obiju Aleksandrijskih knjižnica, stare i
 nove. Još važnije, ta nas misao i danas pouča-
 va čime odgojiti ljude koji će diljem svijeta, a
 tako i na Bliskom istoku, znati osigurati slo-
 bodu i suživot različitih vjeroispovijesti, kul-
 tura i valuta.

Velikani *knjižnoga razuma* na „bliskom za-
 padu“ bili su i hrvatski glagoljaši. Glasna po-
 tvrda vrijednosti njihove baštine, koja je u te-
 meljima hrvatske povijesti i identiteta, jest i
 dolazak Prvotiska u Egipat. Ta zemlja, treba
 ponoviti, glagoljašima nije strana. Ondje se
 stvarala povijest pisane kulture riječi, koju
 su toliko promicali. Ondje je sklonište našla
 utjelovljena Riječ, koju su toliko ljubili.

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483) kao
 dio stalnoga postava Aleksandrijske knjižni-
 ce svjedoči da glagoljaška vremena nisu *tem-
 pi passati*. Lijepa Naša još je uvijek glagoljaš-
 ka. Dostojno je da takva ostane i u stoljećima
 koja slijede.